Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

RAPPORT UV ÖST 2004:40
ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 2

Boplatsläge i Ekängen

Inför schaktning för VA-arbeten vid Rädisvägen

Nära RAÄ 46, 47, 48 och 290, inom Stensätter 1:28, Ekängen

Rystads socken, Linköpings kommun, Östergötland

Dnr: 421-2331-2004

Magnus Rolöf

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar
UV Öst
Roxengatan 7, 582 73 Linköping
Tel. 013-24 47 00
Fax 013-10 13 24
uvost@raa.se
www.raa.se

Text, grafik och layout Magnus Rolöf
Utskrift UV Öst, Linköping 2004

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3

© 2004 Riksantikvarieämbetet
Rapport UV Öst 2004:40
ISSN 1404-0875

Innehåll

Bakgrund 5

Syfte och metod 5

Topografi och fornlämningsmiljö 5

Tidigare undersökningar 6

Resultat 6

Referenser 8

Administrativa uppgifter 9

Bilagor 10

Bilaga 1. Undersökningsområde 10

Bilaga 2. Schaktplan 11

Fig 1. Utdrag ur Gröna kartan med platsen för undersökningen markerad. Skala 1:50 000.

Boplatsläge i Ekängen

Tekniska Verken i Linköping planerar schaktning för VA-arbeten inom fastigheten Stensätter 1:28, Ekängen. Efter beslut av Länsstyrelsen i Östergötland (2004-08-23) utförde Riksantikvarieämbetet, UV Öst, en arkeologisk utredning, etapp 2, i det berörda området. Fastigheten, nära Roxens strand och med synliga forna strandhak, utgör ett mycket lämpligt boplatsläge från stenålder. Inget av de dragna sökschakten bedömdes dock komma i konflikt med lagskyddad fornlämning, och arbetena kunde genomföras utan ytterligare arkeologisk åtgärd. Inom fastigheten planeras också framtida villabebyggelse vilket inte omfattas av detta ärende.

Bakgrund

Tekniska verken planerar schaktning för VA-arbeten längs Rädisvägen inom Ekängen, Rystads socken, Linköpings kommun. I närområdet finns flera registrerade fornlämningar, varför Riksantikvarieämbetet UV Öst, på uppdrag av Länsstyrelsen har genomfört en arkeologisk utredning etapp 2. I anslutning till utredningsområdet finns större tomter där möjligheterna att kunna påträffa fornlämningar utan markering ovan mark bedömdes som stora. Totalt berördes omkring 65 löpmeter (motsvarande omkring 110 m^2) av det aktuella arbetsföretaget.

Den framtida villabebyggelsen är planerad till tomterna strax sydöst om utredningsområdet. De nu dragna sökschakten omfattar inte dessa ytor.

Förarbetet gjordes av Pia Nilsson, UV Öst. Fältarbetet har utförts av Magnus Rolöf, UV Öst.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var att konstatera om den planerade schaktningen skulle komma i konflikt med lagskyddad fornlämning.

Utredningen inleddes med arkiv- och kartstudier. Fältarbetet genomfördes i form av sökschaktgrävning med maskin. Efter att stubbar borttagits, avbanades jorden skiktvis till undergrund varvid handrensning vidtog. Mindre ytor provsållades. När tillräckligt underlag erhållits för att kunna konstatera om lagskyddad fornlämning berördes, avbröts utredningen.

De upptagna schakten mättes in digitalt med GPS för att kunna bearbetas i Riksantikvarieämbetets informationsdatabas Intrasis.

Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet är beläget i bosatdsområdet Ekängen nära sjön Roxen. Området ligger på mellan 35 och 40 meter över havet, nivåer som sammanfaller med det så kallade Litorinahavets forna strandlinje och som utgjort attraktiva boplatslägen från mesolitisk tid. Tidigare utredningar har kunnat peka ut ett flertal sådana lägen, utifrån topografi och fynd av bearbetad kvarts (jfr Nilsson 2001b; Gruber 2001). Även det nu aktuella området bedömdes utgöra ett lämpligt boplatsläge.

I närområdet finns även lämningar från yngre perioder. Ett par hundra meter söderut återfinns ett antal gravlokaler (RAÄ 46, 47, 48, 290). Ett par hundra meter mot nordöst ligger ytterligare en gravlokal (RAÄ 293). Skålgropar har också påträffats (RAÄ 290, 292). Dessa lämningar anses kunna dateras främst till bronsålder-äldre järnålder.

Utredningsområdet ligger i anslutning till tomtmark i sydvästsluttning, kantad av igenväxande hagmark och beväxt med några stora ekar och tallar. Området ligger i direkt anslutning till Roxen. På tomtmarkerna i närheten står ett par äldre hus. Sluttningen har karaktären av ett antal avsatser vilka sannolikt utgör äldre strandterrasser. Delar av tomtmarken tycktes markutjämnad och terrasserad. En bit upp i slänten, i de planerade schaktens sträckning, låg vid utredningstillfället ett stort flyttblock.

Tidigare undersökningar

Ekängen har under de senaste åren varit föremål för ett flertal utredningar och undersökningar, främst med anledning av planerad småhus- och villabebyggelse. Vid flera av dessa har nya fornlämningar påträffats, i form av gravar och skålgropar (se tex Larsson 1994; Skoglund 1997; Nilsson Pia 2000a, 2000b, 2001a, 2001b; Ohlsén 2001).

Ett antal arkeologiska utredningar har genomförts i närliggande områden på lämpliga lägen för stenåldersboplatser (Nilsson Per 2001a, 2001b; Gruber 2001). Vid dessa utredningar har man hittat bearbetad kvarts. Detta indikerar att denna periods bosättningar kan stå att finna, men ännu har inga boplatser undersökts. Även spridda anläggningar har hittats, utan att ha daterats närmare.

Boplatslämningar av betydligt yngre datum har dock påträffats omkring 500 meter sydost om det aktuella området, i form av härdområdet RAÄ 296. Ett ^{14}C-prov därifrån gav dateringen 1020-1260 e.Kr. (2 sigmas kal.), dvs tidigmedeltid (Carlsson 2002).

Resultat

5 sökschakt togs upp längs den planerade VA-ledningens sträckning (se fig. 2, bilaga 1). Schakten omfattade drygt 40 löpmeter vilket motsvarar omkring 76 m^2.

Samtliga schakt (se fig 3, bilaga 2) var upp till 0,5 meter djupa, på vilken nivå undergrunden fanns. Schakten upptogs direkt nordöst om den befintliga bruksvägen, i övergången mellan tomtmark och igenväxande hagmark. Sträckan mellan schakt V och schakt II utgjordes av redan befintlig VA-ledning.

Jordmånen och undergrunden varierade på de olika avsatserna i slänten ned mot sjön. Närmast sjön (schakt V) framkom gulvit sand på 0,5 meters djup. De överliggande lagren berörde endast omrörda lager som uppkommit i samband med den tidigare ledningens tillblivande.

En bit upp i slänten mot nordöst (schakt II), direkt nedanför den iakttagna strandterrassen, framkom under förnan på omkring 0,15 meters djup ett lager kompakt brun sand. I detta fanns rikligt med handstora stenar, somliga av skärvig karaktär. Ett eventuellt bearbetat sandstensavslag hittades. Undergrunden låg på 0,3 meters djup och bestod av fin gul sand.

I höjd med strandterrassen (strax över 35 meter över havet) låg ett större flyttblock. Detta borstades och besiktigades efter skålgropar. Inga sådana påträffades. Schaktning skedde också runt blocket (schakt I). Fyllningen bestod av ljusbrun sand, som var full med sten och block samt med fynd av tegel. Detta bedömdes vara yngre röjsten från de omkringliggande åkerlyckorna och anläggandet av vägen. I den omrörda fyllningen hittades en bit eventuellt bearbetad kvarts.

På platån ovanför strandterrassen (schakt III) fanns på 0,2 meters djup ett lager brunorange grusig sand, omkring 0,15 meter tjockt, med inslag av större rundade stenar. Undergrunden bestod av flammig gulvit sand. Inget av antikvariskt intresse kom i schaktet.

Ännu längre upp i slänten mot nordöst (schakt IV) återfanns på 0,15 meters djup ett lager finare gul sand. Undergrunden av flammig gulvit sand låg på 0,3 meters djup. Inget av antikvariskt intresse kom i schaktet.

De få fynden bedöms inte stöda en boplatstolkning. Inga av schakten bedömdes i sina nuvarande sträckningar komma i konflikt med lagskyddad fornlämning, varför Riksantikvarieämbetet, UV Öst föreslår att schaktningen för VA-arbetena kan genomföras utan ytterligare arkeologisk åtgärd. Det bör dock noteras att det topografiskt mycket lämpliga läget inte i någon större omfattning berörts av de nu dragna sökschakten.

Linköping i september 2004

Magnus Rolöf

Referenser

Carlsson, T. 2002. *Medeltida härdar i Stensätter*. Arkeologisk utredning. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn. RAÄ, UV Öst, Rapport 2002:27. Linköping.

Gruber, G. 2001. *Sökschakt i Ekängen*. Arkeologisk utredning etapp 2. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn, Stensätter 1:5. RAÄ, UV Öst, Rapport 2001:53. Linköping.

Larsson, M. 1994. *Ekängen*. Arkeologisk utredning etapp 1. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn. RAÄ, UV Linköping, Rapport 1994:26. Linköping.

Nilsson, Per. 2001a. *Boplatslägen i Ekängen*. Arkeologisk utredning etapp 2. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn, Rystad-Gärstad 2:14, 10:1. RAÄ, UV Öst, Rapport 2001:48. Linköping.

Nilsson, Per. 2001b. *Skålgropar och boplatslägen i Ekängen*. Arkeologisk utredning etapp 2. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn, Stensätter 1:9. RAÄ, UV Öst, Rapport 2001:49. Linköping.

Nilsson, Pia. 2000a. *Ekängen, Gärstad 3:4 och 13:1*. Arkeologisk utredning etapp 1. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn. RAÄ, UV Öst, Rapport 2000:29. Linköping.

Nilsson, Pia. 2000b. *Ekängen, Stensätter 1:21, 1:53*. Arkeologisk utredning etapp 1. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn. RAÄ, UV Öst, Rapport 2000:32. Linköping.

Nilsson, Pia. 2001a. *Nyupptäckta skålgropar i Ekängen*. Arkeologisk utredning etapp 1. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn, Stensätter 1:9, 1:12 mfl. RAÄ, UV Öst, Rapport 2001:24. Linköping.

Nilsson, Pia. 2001b. *Stenåldersindikationer inom Ekängen*. Arkeologisk utredning etapp 1. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn, Rystad-Gärstad 2:14, 2:15 mfl. RAÄ, UV Öst, Rapport 2001:32. Linköping.

Ohlsén, M. *Sellerivägen/Ekängen*. Arkeologisk förundersökning. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn. ÖLM, Rapport 11:2001. Linköping.

Skoglund, M. 1997. *Stensätter 1:25 o 1:158, Ekängen*. Arkeologisk förundersökning. Östergötland, Linköpings kn, Rystads sn. ÖLM, Rapport. Linköping.

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 421-2331-2004
Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: 431-10140-04, 2004-08-23
Projektnummer: 1520599
Undersökningstid: 30 augusti 2004
Projektgrupp: Magnus Rolöf, projektledare. Pia Nilsson, arkeolog.
Exploateringsyta: c. 110 m^2/ c. 65 löpmeter
Undersökt yta: c. 76 m^2/ c. 40 löpmeter
Läge: Ekonomiska kartan, blad 8F 6h Sättuna, edition 2 - Apr 1982, x 6480000 y 1485000 och blad 8F 6i Rystad, edition 2 - Apr 1982, x 6480000 y 1490000
Koordinatsystem: RT90 2,5 gon V.
Koordinater för undersökningsytans mittpunkt: x 6482770 y 14900010
Höjdsystem: RH00
Fynd: Tillvaratogs ej
Intrasisprojekt: O200470

Bilagor

Bilaga 1. Undersökningsområde

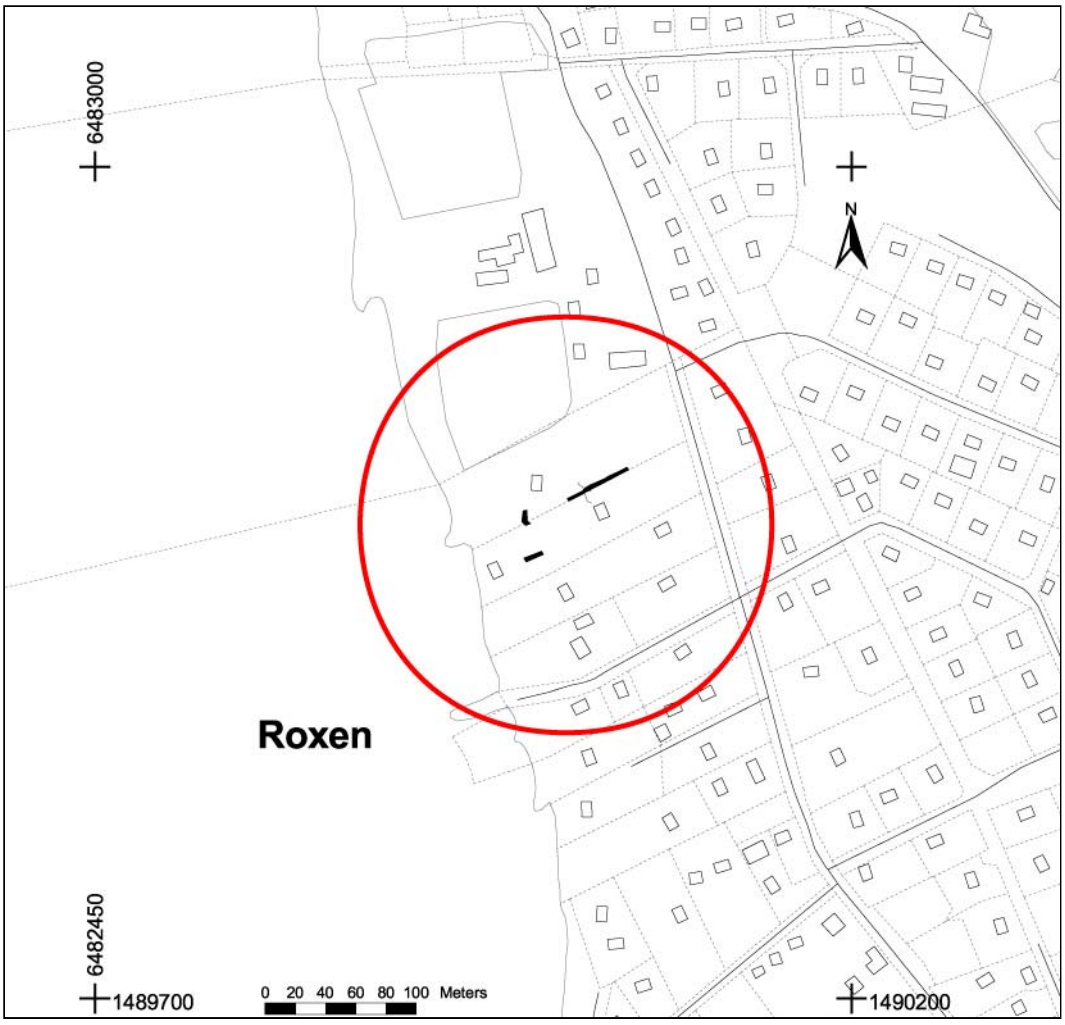

Fig 2. Utdrag ur ekonomiska kartbladen (8F6h och 8F6i). Utredningsområdet markerat som tjockare linjer inom cirkeln.

Bilaga 2. Schaktplan

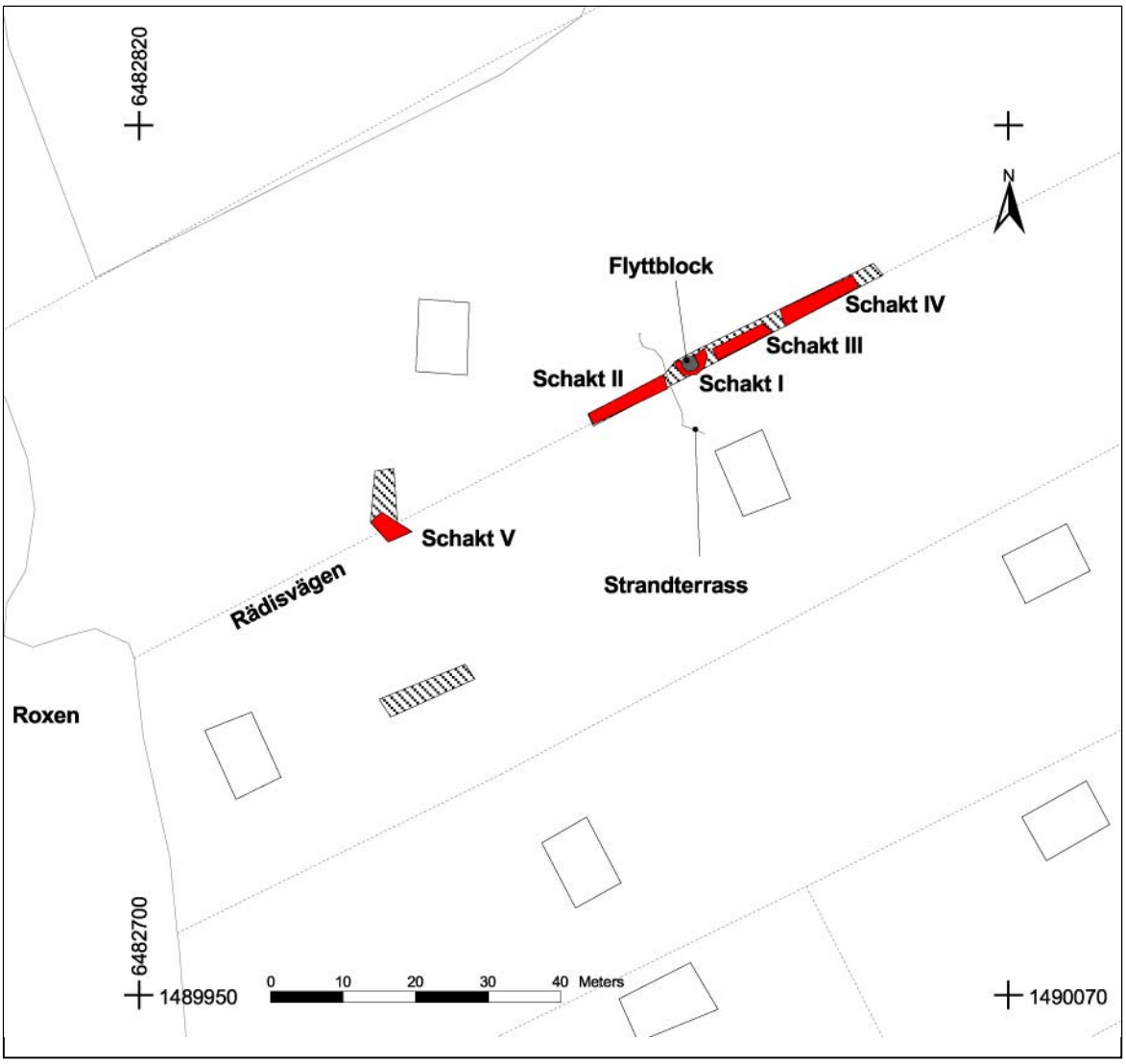

Fig 3. Utdrag ur ekonomiska kartbladen (8F6h och 8F6i). Schakt markerade. Skrafferad yta motsvarar utredningsområdet.